

למשמע מינה:

שנינו במשנה: **שבועת הפקדון כיצד, תן לי פקדון שיש לי בידך וכו'.**

תנו רבנן: כלל כמה כפירות לכמה תובעים בשבועה אחת, [וכפי שיתבאר להלן מה כלל בה, בשבועתו] אינו חייב אלא אחת [נחשב לו שנשבע רק שבועה אחת].

פרט בשבועתו, את הכפירות אחת לאחת לכל תובע בפני עצמו, [וכפי שיתבאר להלן מה פירוט], חייב על כל אחת ואחת, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: אם אומר הנתבע לכל אלו התובעים אותו שבועה שאיני חייב לא לך, ולא לך, ולא לך, חייב³⁶ קרבן על כל אחת ואחת מכפירותיו.

רבי אליעזר אומר: לא לך ולא לך ולא לך, שבועה שאיני חייב, חייב קרבן על כל אחת ואחת.

רבי שמעון אומר: אינו חייב על כל אחת עד שיאמר שבועה לכל אחת ואחת מכפירותיו

אמר רב פפא משמיה דרבא: מתניתין נמי דייקא כרבי יוחנן, שאין חיוב קרבן שבועה על כפירת קרקע. דקתני: גנבת את שורי, והוא אומר לא גנבתי. משביעך אני, ואמר אמן, חייב:

ואלו "גנבת את עבדך" לא קתני.

מאי טעמא? לאו, משום דעבד איתקש לקרקעות, ואין מביאין קרבן על כפירת שיעבוד קרקעות!

אמר רב פפי משמיה דרבא: ראיתך ממשתנתו אינה מוכרחת. כי אימא סיפא — זה הכלל: כל המשלם על פי עצמו חייב, ושאינו משלם על פי עצמו פטור!

"זה הכלל", לאתווי מאי?

לאו, לאתווי גנבת את עבדך, שעל אף שהוקש לקרקע חייב עליו קרבן שבועת הפקדון, כי גם על כפירת קרקע חייבים קרבן! ואם כן אין להוכיח מן המשנה לאף צד בנידון זה.

זא-זא והמסקנה היא: אלא, מהא מתניתין ליכא

ומקור דבריו הוא במסכת קידושין מב א: מבואר שם בגמרא שדין זה הוא לדעת רבי שמעון במשנתנו הסובר שצריך שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. ואם אמר לך ולך אין זה נחשב כאילו השביע כל אחד. וכמו כן לגבי קידושין צריך שיפרט על התמרות שהן מיועדות לאותו מעשה קידושין.

וקשה, דהתם מוכח שסבר הרמב"ם כרבי שמעון. ואילו כאן לא פסק כמותו.

ותירץ ה"כסף משנה" בפרק ד' מנדרים הלכה י"א, דבמסכת קידושין העמיד התנא משנתו כרבי שמעון. ולכן פסק שם הרמב"ם כוותיה.

להשמיענו שרק "שם גזילה" התרבה בקרקע. אך לא חומש וקרבן אשם. ועיין הרמב"ן וברשב"א מה שגרסו בדרשת הגמרא.

36. כך פסק הרמב"ם [שבועות ז י].

והקשה הכסף משנה [נדרים יא], שהרי בהלכות אישות הלכה כ"ו פסק הרמב"ם שהאומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו, התקדשי לי בתמרה זו. התקדשי לי בתמרה זו — אם אין בכל אחת מהן שווה פרוטה, אינה מקודשת! ואין התמרות מצטרפות להיות כסף קידושין אחד.

בפני עצמה! 37

לך". 38

אמר רב יהודה אמר שמואל: כללו של רבי מאיר, זהו פרטו של רבי יהודה! מה שמחשיב רבי יהודה כפרט היינו כאשר אומר "ולא לך ולא לך" – חשיב לרבי מאיר ככלל וכשבועה אחת. משום דחשיב ליה לרבי מאיר וי"ו החיבור של "ולא לך ולא לך" לעשותם כאילו נכללו בשבועה אחת.

ואלו כללו של רבי יהודה, כשאומר שבועה לא לך לא לך בלא וי"ו החיבור, דחשיב ליה לרבי יהודה כאילו כלל את כולם, הוא פרטו של רבי מאיר, מכיון שלא אמרם בוי"ו החיבור, חשיב ליה לרבי מאיר כאילו מפרטם לכל אחד לחוד.

ורבי יוחנן אמר: הכל מודים באומר שבועה "לא לך ולא לך ולא לך" שהוא פרט. לא נחלקו אלא באומר "לא לך, לא לך, לא

שרבי מאיר אומר, שבועה זו הינה פרט לכל אחד ואחד.

ורבי יהודה אומר, שבועה זו באופן זה הינה כלל – שבועה אחת לכולם.

איזהו האופן שבו יהיה נחשב כללו של רבי מאיר? – שבועה שאין לכם בידי! שלא פירט כלל אלא פנה בשבועה אחת לכולם.

ומבאר הגמרא: במאי קמפלגי רבי יוחנן ושמאל:

שמואל דייק מברייתא, ורבי יוחנן דייק ממתניתין.

שמואל דייק מברייתא: מדקאמר רבי יהודה שאם אומר הנחבע "ולא לך", פרטא הוי. מכלל, דשמעיה נדבר זה אמר רבי יהודה

בכל מקום שדנים בענין שבועה, לא מזכר השם. אך כאן, שכל דין המשנה שחייב קרבן תלוי בהזכרת השם, היה לתנא להזכיר זאת].

38. דבר זה לכאורה תמוה. שהרי "ולא לך" משמע שהוא כלל כיון שמחברם זה לזה על ידי וי"ו. ואילו "לא לך" משמע פרט.

אכן התוספות הביאו גירסא הפוכה מזו שלפנינו. והיא "רבי יוחנן אמר הכל מודים ב"לא לך" שהוא פרט. לא נחלקו אלא ב"ולא לך" שרבי מאיר אומר שאף הוא פרט. ורבי יהודה סבור שהוא כלל.

ה"כסף משנה" [נדרים ד יא] הוכיח שאף הרמב"ם גרס כן. לפי שפסק שם ובפרק ז' משבועות הלכה י' [ראה להלן השגת ה"לחם משנה"] שהנודר שאיני נהנה לזה ולזה ולזה –

מה שאין כן כאן, סתם לן תנא דמתניתין לא כרבי שמעון. ולכן שם פסק הרמב"ם כרבי שמעון ואילו כאן לא ס"ל. ועיין ב"אבני מילואים" סימן לא ס"ק יד.

37. נפסק ברמב"ם [שבועות ב ד], שהנשבע ולא הזכיר שם או כינוי אסור לעבור על שבועתו אבל אין מביא קרבן אלא לוקה.

והקשה ה"אילת השחר", לפי רבי שמעון, הסובר שאם נשבע לכל אחד ואחד, רק אז נחשב לו לכמה שבועות, איך יועיל מה שאומר שבועה לכל אחד ואחד, כל עוד לא הזכיר את השם בשבועתו, הלוא על מנת להתחייב קרבן, שזהו הדין במשנתנו, בעינין הזכרת השם?

[ואין לומר שאכן הזכיר את השם, כי אם כן למה לא מבואר כן בדברי רבי שמעון, דאמנם

כאשר שמע את דבריו של רבי מאיר, דאמר שאופן זה כללא הוי.

ואמר ליה רבי יהודה על דברי רבי מאיר, על כגון מה שאצלך כללא הוי, לדידי — פרטא הוי!

ורבי יוחנן אומר: תרוייהו, הן "לא לך" והן "ולא לך", לרבי מאיר — פרטא הוי.

ואמר ליה רבי יהודה, ב"ולא לך" מודינא לך דפרטא הוי.

אבל ב"לא לך", פליגנא עלך, שלדעתך כללא הוי.

ושמואל סבר, שאי אפשר להעמיד את הברייתא שמודה רבי יהודה לרבי מאיר ב"ולא לך" דהוי פרטא, כי עד דאודי ליה אודיי, לפלוג עליה איפלוגי!

כי אילו שמע רבי יהודה מרבי מאיר דתרוייהו, הן "לא לך" והן "ולא לך" פרטא הוי, והוא חולק עליו ב"לא לך", וסובר דהוי כללא, מדוע נקט בברייתא את דברי רבי יהודה במה שהוא מודה לרבי מאיר, ולא נקט לעיקר דבריו, במה שהוא חולק עליו. ומדוע לא השמיעה הברייתא שב"לא לך" חולק רבי יהודה וסובר שכללא הוי!

ורבי יוחנן דייק דבריו ממתניתין: מדקאמר רבי מאיר במתניתין, שבועה שאין לך בידי — כללא הוי. מכלל, דאם אמר "ולא לך" — פרטא הוי.

ואיך מדוייק דין זה מן המשנה?

דאי פלקא דעתך ד"ולא לך" כללא הוה, תיקשי: אדמשמע לך דהיכן שאומר שבועה שאין לכם בידי מיקרי כללא, נשמעינן חידוש גדול יותר, שאפילו אם אמר "שבועה לא לך, ולא לך, ולא לך" — שמפרט הוא את שבועתו לכל אחד ואחד, בכל אופן אינו חייב אלא אחת, מכיון שאומר "ולא לך", שעל ידי וי"ו החיבור הוי כללא, ואנו נלמד מכך כי כל שכן שבועה שאין לכם בידי, שאינו מפרט בה, דהוי כללא!?

ושמואל אמר אין זו ראייה, כי כל האומר "ולא לך" — כאומר: שבועה שאין לכם בידי דמי! ואם כן אין כל חילוק בין "ולא לך" לבין "לכם"!

ומקשה הגמרא לדברי שמואל: תנן: לא לך, ולא לך, ולא לך, חייב על כל אחת ואחת, אף שאומר "ולא לך". ומוכח שלרבי מאיר פרטא הוי!

והתירוץ: תני במשנה "לא לך"! ולא תני "ולא לך" כפי שסברנו בתחילה.

ה"לחם משנה" דחה את דברי הכסף משנה, שהרי בפרק ז' מהלכות שבועות כתב הרמב"ם ש"ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת" והיינו משום דפרטי הוה. ואם כן יתכן שהרמב"ם גרס כגירסת הגמרא שלפנינו, ש"הכל מודים ב'ולא לך' שהוא פרטי". ועיין בדבריו שם שביאר שיטת הרמב"ם, ויישבו

הותר הראשון, הותרו כולם — דכללי הוה. ומוכח שהרמב"ם גרס כתוספות. שהרי לפי גירסת הגמרא שלפנינו, הכל מודים שהאומר "ולא לך" פרטי הוי. אלא ודאי גרס שב"ולא לך" נחלקו. ופסק כרבי יהודה שהרי קי"ל (עירובין מו ב) דהלכה כרבי יהודה לגבי רבי מאיר.

נפרדות, ולא מחשבה אחת כללית של פסול. ולפיכך תפסה מחשבת הפיגול הראשונה, ונאסר הקרבן באיסור כרת של אכילת פיגול, ואין המחשבה השניה של חוץ למקומו, היינו לאכול כזית בחוץ, מוציאתו מידי מחשבת חוץ לזמנו, היינו לאכול כזית למחר, הראשונה.

וזהו שאמר רבי, לא שנא כזית כזית, ולא שנא כזית וכזית — פרטא הוי! ומבואר שאין חילוק בין אומר עם וי"ו לאומר בלי וי"ו.

תא שמע מדידה, מדברי רבי מאיר עצמו במשנתנו: רבי מאיר אומר, אפילו חיטה ושעורה וכוסמת — חייב על כל אחת ואחת! ומבואר שכאשר אומר עם וי"ו, פרטי הוי.

ודוחה הגמרא: תני: חטה, שעורה, כוסמת! בלי וי"ו.

אלא אם כן, תיקשי: מאי "אפילו" חטה שעורה כוסמת? והרי לא כלל אותן, ולפיכך ודאי ש"פרטא" הוו?

אמר רב אחא בריה דרב איקא: אפילו טענו "חיטה" בלשון יחיד ולא טענו "חיטין" בלשון רבים, נחשב הדבר כאילו טענו בלשון רבים, כי נחשבת ה"חיטה" האמורה בלשון יחיד בכלל "חיטין",³⁹ ונחשב כאילו טענו חיטין, ושעורה בכלל שעורין, וכוסמת

תא שמע מהמשך המשנה: תן לי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה — אינו חייב אלא אחת! ומוכח כשמואל, שאף כשאומר "וגזל" וכו' — נחשב כשבועה אחת.

ודוחה הגמרא: תני: תשומת יד, גזל, אבידה! ללא וי"ו.

תא שמע: תן לי חיטין ושעורין וכוסמין — אינו חייב אלא אחת! ומוכח כשמואל, כנ"ל.

ודחינן: תני: שעורין, כוסמין! [בלא וי"ו]

אך תמהה הגמרא על התיקונים הרבים בדברי המשנה: וכי האי תנא, כל הכי שבוש, תני ואזיל? וכי יתכן שדברי התנא כפי שהם מופיעים במשנה הם כה משובשים?!

ולכן, מתרצת הגמרא: אלא, הא מני — רבי היא. דאמר, המחשב בשעת שחיטת הזבח שתי מחשבות, האחת מחשבת פיגול [לאכול מבשר הקרבן לאחר זמנו, שבמחשבה זו נעשה הקרבן "פיגול", וחייבים על אכילתו כרת], והשניה מחשבת פסול [לאכול מבשר הקרבן חוץ למקומו, שבמחשבה זו אמנם נפסל הקרבן, אך אינו נהיה ל"פיגול", אלא נאסר באכילה רק באיסור לאו, אך אין בו כרת], בין שחישב "לאכול כזית למחר או כזית בחוץ", ובין שחישב "לאכול כזית למחר וכזית בחוץ", הוו שתי מחשבות

מסתירת דבריו בהלכות נדרים והלכות שבועות.

39. פירש רש"י, הרי הוא כטענו חיטין, כדכתיב (שמות ט) "והחיטה והכוסמת לא נוכו".

ובפירושו המשניות להרמב"ם פירש, שרבי מאיר, דסבירא ליה במתניתין שאפילו אם אמר

חיטה שעורה וכוסמת, חייב, משום שכוונתו היא לזרע החיטה. ואילו רבנן, הפוטרים בכפירה זו, היינו משום שהוא ככופר בזרע חיטה אחד. ועל פירושו של הרמב"ם לדברי חכמים, הקשה הרש"ש, הרי במסכת נדרים משמע שחיטה היינו פת אפורה.

בכלל כוסמין?

הכוללת ש"אין לך בידיו".

שנינו במשנה: **תן לי פקדון ותשומת יד וגזל שיש לי בידך**. תן לי חיטין ושעורין וכוסמת וכו'.

חד אמר, אפרטי מייחייב, על כל אחת ואחת. אבל אכללי על שבועתו הכוללת, לא מייחייב חיוב נוסף,

אמר רבי יוחנן: אם אין לו עליו אלא פרוטה אחת מכולם, מכל התביעות יחד, כגון שהחיטין, השעורין והכוסמת, שוין כל אחד פחות משה פרוטה, ועל פחות משה פרוטה אין תביעת ממון, הרי שאם כולם יחד שוים פרוטה, מצטרפת הפרוטה לתביעת ממון, לחייבו קרבן משום כפירה בממון.⁴⁰

ולפי זה זה שאמר רבי יוחנן שפרוטה אחת מצטרפת, הוא רק בנושע שבועה כוללת, שמצטרפת הפרוטה מכל מרכיבי השבועה הכוללת. אבל, אם פירט בשבועתו מספר פרטים, אין הם מצטרפים לפרוטה, שהרי הוא חייב על כל פרט חיוב נפרד בתור שבועה נפרדת.

פליגי בה רב אחא ורבינא. באופן שתבעו על חיטין, שעורין וכוסמין. וכפי ששנינו במשנה שחייב על כל אחת ואחת. ונחלקו רב אחא ורבינא: האם חייבים רק משום שבועות הפרטים, היינו החיטין השעורין וכולי, שחייבים על כל אחת ואחת, או שחייבים קרבן נוסף גם משום השבועה

וחד אמר אכללי נמי מייחייב. וחייב קרבן על שבועתו הכוללת, בנוסף לקרבנות שמביא על כל אחת ואחת.

ולפי זה, לרבי יוחנן מצטרפת פרוטה מכל סוגי הפרטים לחייבו משום השבועה הכללית.

גזל ארבעת המינים מעכו"ם, אינו יוצא בזה ידי חובתו בסוכות, כיון שלא נקרא "לכם". ולכן, כל זמן שלא מחל הנגזל, ודאי שאין הגזילה שייכת לגזלן. ומשום כך מצטרפין הגזילות לחשבון שוה פרוטה. ומתחייב קרבן שבועה על כפירתו.

ולמד האמרי בינה מדין זה, שאם לא מוחל הנגזל ומצטרפות הגזילות לשוה פרוטה — יכול הנגזל להוציא ממנו בדיינים!

[אך מכל מקום צריך עיון. שהרי במסכת בבא קמא קה א מבואר שפחות משה פרוטה אינו ממון. לכן נראה להעמיד דברי הגמרא באופן שגזל בבת אחת, וכל הגזילה כולה — ממון היא!]

40. הקשה ה"שער המשפט" בסימן י"ב: הלא על פחות משה פרוטה, קיימא לן שישראל מוחל, ואם כן, כיון שכבר מחל על הגזילות, כל אחת בפני עצמה, איך מצטרפות הגזילות לשוה פרוטה?

[אמנם אפשר להעמיד שגזל את שלשתן בבת אחת, ועל כן נחשבות ל"גזילה אחת"].

ותירץ ה"אמרי בינה" בסימן י"ב דדין זה שישראל מוחל על פחות משה פרוטה, נאמר רק לענין כך שפטור הגזלן מהשבה, אף אם הנגזל אינו מוחל. אך אין הגזילה שייכת לגזלן, באופן שאינו מוחל.

ודומה דבר זה לדינו של בעל ה"יראים" שפסק כי אף שגזל הגוי מותר, מכל מקום, אם

האם אשבועה **הרא** בלבד, **מיחייב** לכל אחד מארבעת התובעין מחוץ לתובע הראשון, שהרי לכל היתר, לבד מהראשון, לא פירט בשבועתו אלא רק כפר בדבריהם בכלליות. ונמצא שחייב שמונה חטאות, ארבע מהן על ארבע התביעות הנפרדות של הראשון, וארבע, חטאת אחת לכל אחד מהתובעים.

או דלמא, **אכל הרא והרא** מארבעת התביעות חז-ב של כל חמשת התובעים **מיחייב**, ובסך הכל עשרים חטאות!

תא שמע: דתני רבי חייא — הרי כאן עשרים חטאות!

ומדייקת הגמרא: **היכי דמי? אי דפריש לכל אחד מהתובעין שאינו חייב לו לא פקדון ולא תשומת יד וגזל ואבידה, הרי פשיטא שחייב עשרים חטאות. וכי רבי חייא, מנינא אתא לאשמעינן?**

אלא לאו, מדובר כאן **דלא פריש** את ארבעת כפירותיו לכל אחד מחמשת התובעין, ובכל זאת חייב עשרים חטאות.

שמע מינה, שהכופר לאחד ומפרט לו את כפירותיו, ואחר כך אומר לשאר התובעים: ולא לך, ולא לך — **פרטא הוי לכל אחד מהתובעים!**

וקשה על זה: **והתני רבי חייא** על מה דקתני במתניתין, היו חמשה תובעין אותו וכל אחד תבעו חיטין ושעורין וכוסמין, **הרי כאן חמש עשרה חטאות!**⁴¹ **ואם איתא**, והרי אם חייב גם על שבועתו הכוללת, **עשרים הויין**, שהרי חייב הוא גם על שבועתו הכללית, לכל אחד מחמשת התובעין אותו?

והתירוק: **האי תנא** שמנה חמש עשרה חטאות, רק **דפרטי**, הכפירות בפרטי התביעה קא חשיב. **דכללי לא קא חשיב.**

וקשה: **והתני רבי חייא** במקום אחר — **הרי כאן עשרים חטאות!** ומדויק מכך שחייב גם על השבועה הכוללת. וקשה למאן דאמר שחייב רק על השבועה המפורטת.⁴²

התירוק: **ההיא** עשרים חטאות, דפרטי נינהו, שחייב לכל אחד מחמשת התובעין על ארבע תביעות שונות — **אפקדון, ותשומת יד, גזל ואבידה!** ולכן חייב עשרים.

בעא מיניה רבא מרב נחמן: היו חמשה תובעין אותי, ואמרו לו: תן לנו פקדון ותשומת יד, וגזל ואבידה שיש לנו בידך! אמר לאחד מהם, שבועה שאין לך בידי פקדון, תשומת יד, גזל ואבידה. ולא לך, ולא לך, ולא לך? — מהו?

41. דברי רבי חייא נאמרו לגבי שבועת העדות. כי על שבועת העדות חייב קרבן חטאת ואילו בשבועת הפקדון מתחייב קרבן אשם. תוספות לעיל?

ועל זה תירצה הגמרא, שמדובר בחמשה אנשים וארבע תביעות. אך עדיין קשה למאן דאמר שחייב אכללי, אמאי לא החשיבן רבי חייא?

וישב הריטב"א, שטעמו של רבי חייא שלא

42. כך פירש רש"י את קושית הגמרא. אולם הריטב"א פירש שקושיא זו הוקשתה גם למאן דאמר שחייב גם על השבועה הכוללת. שהרי רבי חייא עצמו אמר לעיל שחייב רק חמש